Hálaadás s könyörgés szavaival fordulok hozzád, Istenem, mielőtt tanítóságomat
nálam meg akarnád. Kérlek téged, hogy szívemnek jutattad az életpályák legszebbikét, a te szent szavad kirendelésének szolgálatát [אל־יהוה אקרא Zs. 16.6] Ők azt
kívánják kimondásom közelmúlt, miket elém rakott, hogy a világ tévelygéseinek
forrongó hullámai közepette rendíthetetlenül merjem a magasba a te szavad lobogóját, kiáltva Téged: az igazság s a szeretet Istenét. Örömteli szívvel adok hálát,
hogy eddig szegénységemre utalt szép de nehéz pályámban, ők nem vonultak meg
tőlem csöndes s bátorító szellemedet csak tán szám, midőn szélesebb munkakörben
nehezebb feladatok várnak reám. [אל־תירא כי־אתך אני Is. 43.5] Bocsásd szám a te igazságod fényét s a te végtelen szeretetedet melegítő napját, hogy az szívemben szép
megismerésd magasságára s kegyelmed üdítő árnyékába. Akkor nyugodtan
lépek oltárod elé egyidő szívem örömének szárnyain szépen s bizodalmas
tiszaváró lélekkel kiáltva: [אל־אלהי אקרא Zsoltár 43.4] Izrael szentje, szerettek szavaiddal, szeretettel, szabadsággal, szeretettel kitelt, hogy megismerd az Ő.
Vallásom, a fölöttem emberszeretet vallásának nevében üdvözöltek bennedet
e nemes vámnegyed s magyar fekete-fehér vonó szerető lépteit, kik a közös munkálatban
a vallásos szeretet példaadásával jöttetek ide, az Úr hajlékába; üdvözöltek titeket
közszegény elődeim, képviselői s tanítói, és az Ég áldását kérem reátok, hogy folytassátok
szeretettel kézbe bizalommal, egyszívvel vállvetetten munkálkassunk eszközeink
boldogságán; üdvözöltek mindannyiotokat, szeretett szívem, kik szerettek
hogy meghallgassátok azon vezérlő szavait, amelyeket kivetni fogok s amelyek
szolgálatának akarom minden vőmnek szentelni.
[אל־אלהי אקרא] Megkivalatok, hogy az Szét kivetve tanítsatok szívetek szavaimat
[אל־אלהי אקרא] elmondom szétát most, miközt más megszerzésem működésemet, mivel
Fogok mindenkor beszélni, mit fogok szívetekhez vésni. Kívánni fogom a pályám
felsőbbítő szétát [אל־אלהי אקרא] s a magasságba nálly fölé szívem kivetve
szép szívvel emelő fölé kanyarodat vissza ne vidd szemmel [אל־אלהי אקרא]
szép mondd meg Juda emberinek: Íme ez a ti Istenetek. [Ézs. 40.9].
Istent fogom néktek kivetni; Istent, kinek fogalmában egyesül mindaz, ami
szép és jó, ami nemes s boldogító, ami az embert kiragadja az élet örvényéből
s rendíthetetlen sziklára állítja, ami levárra ölünk a egyszer halandóság elszenvedésének porát s fölékerít bennünket valóban a teremtés koronájával, ami
megirja a szívünk álmával teli szakaszát s a világ szerelmező vizsgálódás
oszlopa s rögök bűvöletű boldogságának fölött az világot alkot, amidőn a tiltó
ívadó szeretet testvéri ölelkezésével hozza közelebb az embert emberszívhez,
kiné álmát, szétfoszló délibáb, ~~hazug~~ álomkép! mondja mindenre haldokló korhadt
száradunk embere. De Izrael számára nem üres álmát, hanem cselekvésre bízó
kitűzött célt; nem csalóka délibáb, hanem valóság, amely felé a világ szívtelenek elére vetett szegarai zarkalják; nem csupán boldogító álomkép,
hanem kivatás, amelyre Isten Izrael szívébe szólt, hogy törhetetlen kitartással
igyekezzék megvalósítani. Erre az Istent fogom én néktek kivetni, aki örök jegyszívé válaszolta Izrael s prófétája által adta tudtára: Szeretek szépet igazsággal s jóval, szeretettel s szabadsággal, szeretek kitelt, hogy megismerd az örökkévalót.
Íme megjelöltem az utat is, amelyet Izraelnek követnie kell, ha nem akar
elpártolni Istenétől, aki az emberiség testvériesülésének nagy feladatát bízta ki

létezése céljává. Hallgassátok meg azért a fölolvasott alapige kapcsán, vagy inkább papjaink a mi körünkben mit kell kivetnie, miket ennékek kell a nivek-be plántálnia, hogy megismertesse Istent, hogy általa i dicsőbbre vitessék Isten kiöntése az emberiség szolgálatában.

I) Mint az ősök kalmár, úgy szen veltünk a mi körünk társadalma i: hangos szavakkal kivogat sátorába, dicsérgetve clöttünk árunak szépségét, i magy a csődület, magy a vásár. Az ember mint könnyű pehely lapada megindult hóponodjok, mjpcz végre óriássá növi ki magát. Nem látsatok még ily sokadalmat, ily világvásárt? Jertek, tekintsétek meg. Itt a keresztény czége alatt ragyogó kosztányokba öltöztetett divatbát árultatik, ott a karatisag szent neve alatt magyarnyájjás, érdek, karonlesés; itt a valóság palástja alatt képmutatás rejtőzködik, amott az ártatlanság köntöszében a szemérmetlenség; itt a szerénysség álarca alatt a kinság, ott a megszörödés vaspánczélban az elöttelenség kimálkatik. Sa világ mokóm kap a hamis ékszeken, ezüstvevő a másikra diceséri s kinálgatja árokat s mi belevegyülünk a világvásárba hiszen oly könnyű a hamisság ártatlan leplében szerezni az élet kincsei. Minden cselekvésünk csak embertársaink ámítását czélozza; sírunk, hogy elitkolgák örömünket; mosolygunk, hogy ne lássák lelkünknek fájdalmát; barátságos arcot mutatunk, hogy bizalmat ébresszünk, s csókra nyújtjuk arcunkat ott, hol a gyűlölet mérges tőrtékjába szerettük embertársunkat fojtani. Ki volna képes fölsorolni korunknak mindama bűneit, miket az igazság ellen követnek el lépten nyomon az emberek, anélkül hogy már csak gondolnának i égbekiáltó bűneikre! S vajon mi képeri e bűnöknek mozgató rugóját? Semmi más, mint az erőszakos törekvés előbrejutni az élet boldogságának lépcsőzetén, ha kell, úgy bárminé eszközökkel; ha nem sikerül, úgy kimélettlen czónakkal más-oknak torpam keresztül. Nem akarok erős szerelesesek képes nyújtani, mert nem akarlak benneteket megrontani; tudom, sokan akadnának köztetek i, kik vérző szívvel ismernék el, hogy nem szükséges a világgyűlölet ünnepén át tekinteni korunknak embereit, hogy rá akadjunk az igazság s az emberi jog ellen elkövetett álnok műveleteikre, hisz a lép térik oly szerencsétlen, aki nie haladna a rohanó árral, aki fölmerné emelni szavát a világ tévelygései ellen. De hát nem létezik-e számunkra más törvény, mint csak az, hogy a földi igazság büntető kezétől szabadulunk? Bizony van. Isten arra rendelte első sorban az ő papját, hogy bátrmennyire kangortassa i korunknak embere, hogy hamisság i csőrak a megélhetés oszlopa, hogy szembe-szálljon a rohanó áradatnak s tekintélytől vissza nem riadva hirdesse a feltartóztatlo szózatot: Gonosz, ne szabadulj szabadsággal, igazsággal i joggal szembe szegd szegesévé: minden lépteden igazságot szomjúhozzál s jogosságot közeledjél embertársaidhoz.

II) De ha már fölmentünk arra a magasabb szinre, amelyen mindenkor igazság fénye jelenünk meg a világ előtt s a jogosság határait feleberátainkkal szemben túl nem lépjük soha, úgy még távolabb sem feledtünk meg a kötelességek, melyek az Isteni törvény szabdalnak. Most a mennyei jog, a szent igazság arra kötelezi meg hogy: szemet szemért, fogat fogért, magkövetelje, hogy azokkal tegyük jót, akikkel i jót tettünk, de kerülje a gonoszság cselekvőjét s ölje meg a bűnöst. Holott az Isteni törvény arra mondja, hogy az igazság s jog csak a lépcső, melyen a szeretet s irgalom templomába veret, ahol az éhezőnek kenyér, a szenvedőnek vigasztalás, az üldözöttnek enyhület, a bujdosónak haza, az árvának

apai szív s a bűnösnek bocsánat jut osztályrészül. Ha pap és igazság a világnak alapja, úgy szeretet és igazság a társadalom oszlopai; mert szeretet a lélek, mely életet ad az igazság testének; az igazság szétszórt idők, mely értelmet ad az igazságnak, az igazság szerető szivét, mely fényt s meleget ad az igazságnak. Igazság szeretet nélkül olyan, mint a nap kizétől elszakadt égitest, mely ámyékot nyújt ugyan, de annak levegője fullasztó; igazság igazság nélkül olyan, mint a kilpenészes kenyér, mely betegszé teszi az élőt, mint rothadt gyümölcs, mely mérgezettté teszi a szervezetet. Ott a szerep igazság több élhet, mint áldást hoz az emberiségre; az csak itélj, de nem látja a nyomort, nem hallja a fájdalom nyögését. Hányszor tapasztaljuk, hogy valaki ifjúsága kezében vagy hazug szemeinek csábításai által csztönözve olyasmit követett el, ami folt marad jellemén, míg szakét; bűnét szerszer megbánta, szerszer megbünhődött érte, a világ előtt mitsem tudnál, kerülik, megvetik; a világ nem tudja feledni szót, hatálta után még az ártatlan szemtelekre is rányomja a bűnös apának bélyegét. Hol a szeretet, hol az igazság [illegible] szeretettel s igazsággal kelt téged ok Izrael szerszévé tsteni, legszentebb hivatása papjainak szüntelenül hirdetni azt, hogy az igazságos szeretet fáklyájával kell Izraelnek utját világítani e földön mindaddig, míg az emberiség meg nem nyitja szivét s megbocsátó testvérkebelét.

III) Igazság s jogunk munkálása, szeretet s igazság szabadítása az út, amelyet Isten Izrael elé szabott, hogy az emberiségnagyatos célját megvalósithassa. Hosszú s szörös az út, lankásztó s kimerítő a pálya, hanem mégisszen Izraelnek, hogy szive ne roskadjon, hanem bizodalát, hogy kiartson az szemérmes szolgálatban s fel ne hagyjon a fáradhatatlan küzdelemmel, még ha minden lépésben igazságtalan kényszerítve állya is el utját? Jinkább Hitsel vezérlelek el téged ok Izrael, pappjaidnak hivatása, hogy bátorító s vigasztaló tanításai oltsa szivedbe az igazság kincsek bátorságát, mely erőszakot s csöst, bűnt s bolondot. Hitet ösztönzik, Izraelösi hitet, szem lelkiszemeit; hitet, mely a szív mélyében fakad s az ész kristálytiszta forrásából táplálkozik; hitet, mely nem romboL, de épít, mely nem növeli az emberek közt sáncolódik; hitet, mely nem az emberiség közös atyjának nevében közelebbülő, hanem Izrael Istenének, az emberiség közös atyjának nevében közelebb hozza egymáshoz a népeket; hitet, mely nemcsak szép szólamokban nyilatkozik, hanem tettekben nyilvánul, cselekedetben bizonyítja, hogy megismerte Istent, [illegible] s a hitből fakadó igazság s szeretet munkáinak ismeretén megértette a népek Atyját, az Egyetlen Egy Istent.

Kedveszem. Hiszem, ezrike azt beszélik el, hogy midőn a szentélybe bevonulásakor a Menorára - a kaos csertyalakba - került a sor, akkor Isten négy különböző szinü lángot mutatott Mózesnek s megparancsolta, hogy azokkal kezdje el a Menorát; miután azonban Mózes nem tudott eligazodni e rendeletben [illegible] Isten a Menorát Mózes karára vette. Rendkivül mélyreható e hitnek tanítása; Izrael a Menorah, az Egyetlen Egy Isten fáklyavivője; de a Menorah lángja zokféle szinben, árnyalatban jelentkezik: a legnemtelenebb hitetlenségből ered a legsötétebb vakbuzgóságig mindenféle szin megvan Izraelben; mekik szép szépen tartják Istenek az fáklyavivőjét? Az, kinek karára van vésve a hitnek mécsese, kinemcsak ajkával hirdeti az igaz hitének elveit, hanem tettének minden mivével bizunk

az életben valósítja meg Istenek tanításait.
Ezeket tanítja Neked vallása, mikre fogjak és titeket tanítani. Ezzel Istenét, a mélyen érzett hit fakasztotta igazság s szeretet munkában nyilvánuló Istent fogom hirdetni a szóban, az iskolában s az életben; Istent hirdetni lesznek erőszakoltak küzdő nevelője s az élet harcaiban megsebzett szivecskéknek részvevő vigasztalója. Fáradalom, szomorú, félreismerés nem fog visszariasztani, de ~~bátorítanak~~ erővel, éjjel-nappal kézzel buzgalommal akarok bolvagságokban munkálni úgy, hogy átkaló hitemmel hitet plántálja lelkekbe, töretlen igazsággal s igaz szeretettel az igazság s szeretet érzését ébreszteni szivekben, hogy általam is magasabbrafelé hirdetik Istennek országa e földön.

Ámen.

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

Van 13/375